

LUCIE DIVIŠOVÁ

KONKRÉTNÍ POEZIE V LITERÁRNÍ KOMUNIKACI VE VÝUCE CIZÍHO JAZYKA

Posudek disertační práce

Disertační práce Lucie Divišové se zvolenou problematikou pohybuje na pomezí literární vědy a pedagogiky (didaktiky literatury a jazyka). V tom je dána její interdisciplinární zvláštnost, která si pochopitelně vyžádala i speciální textovou strukturu. Úvodní literárněvědná část je koncipována jako teoreticko-historická kapitola a je věnována vymezení samotného klíčového pojmu „konkrétní poezie“ z různých hledisek a metodologických aspektů, historii tohoto hnutí a možnostem, které se nabízejí k pedagogickému rozvíjení. Na tuto literárněvědnou úvahu navazuje didakticko-teoretická část, která na základě pedagogicko-didaktického Herbartova trojúhelníku analyzuje vztah učitele, žáka a učiva z hlediska literární komunikace, určuje cíle při práci s konkrétní poezií, přístupy k cizojazyčné výuce a jejich využití na konkrétní poezii a nabízí metody a formy při práci s tímto typem poezie. Aby si autorka vyzkoušela pedagogickou aplikaci obou teoretických částí práce, nabízí v empirické části své práce kvalitativní didaktický výzkum, který je podle mého soudu velmi účelně rozvržen a dobře připraven: po stanovení cílů, koncepce, metodice a strategii výběru vzorků přistoupila Lucie Divišová ke sběru dat a poté zpracovala anketu věnovanou různým podobám konkrétní poezie ve výuce. Teprve na základě tohoto kvalitativního akčního výzkumu dospívá k relevantním zjištěním, které jsou nejen podloženy teoreticky, ale především vyzkoušeny na podstatném vzorku žáků. Oceňuji promyšlenou koncepci celé práce, která propojuje literárněvědnou část s částí didaktickou a aplikovaným didaktickým výzkumem.

Literárně-teoretická část je překvapivým způsobem bohatá materiálově. Autorce se podařilo shrnout vše podstatné, co se ve středoevropském kontextu týká konkrétní poezie. Oceňuji, že se neopřela pouze o českou konkrétní poezii, ale pracovala i s prameny německými a francouzskými. Jsem přesvědčen, že tvorba „konkrétní poezie“ je trend celosvětový a má často podobu hnutí, které se vědomě rozchází s tradiční poezií, jež z různých důvodů, ideologických i estetických, se postupně konvencionalizovala, sémanticky vyprazdňovala a neodrážela nové trendy v uměleckém a technologickém rozvoji. Po dlouholeté a úspěšné heuristické práci autorka přehledně a systematicky zpracovala fenomén „konkrétní poezie“. A našla způsoby, jak k ní přistoupit z pozice jednotlivých metodologií. Šťastné je samotné vymezení pojmu, místo širokého a obsahově nejasného pojmu „experimentální poezie“ zcela přesvědčivě dokázala, že je třeba pro tyto typy poezie volit termín „konkrétní poezie“. Pro tuto poezii je totiž charakteristická práce s jazykovým materiálem. Autorka si toho je plně vědoma, když píše „*konkrétní* znamená v kontextu konkrétní poezie samu podstatu materiálního uchopení slova nebo jeho částí jako uměleckého znaku: jednotlivé znaky (viditelné nebo slyšitelné objekty) působí bezprostředně i určitě na recipienta (což je dáno jistou mírou jednoty mezi pojmem a znakem); znaky jsou též konkrétní, protože jsou smysly vnímatelné, byť tím proces recepce zdaleka nekončí (i zde dochází u čtenáře následně k myšlenkové abstrakci)“ [s. 17] V tomto smyslu je velmi šťastná a podnětná paralela mezi konkrétní poezií a abstraktním malířstvím, kterou autorka při svých úvahách udělala. Na základě vlastního vymezení konkrétní poezie, které se opírá o české, německé, švýcarské i francouzské teoretiky, vymezuje Lucie Divišová jednotlivé druhy konkrétní poezie – podle převažující vlastnosti (akustická poezie – fónická a fonetická; vizuální poezie – obrazy, koláže z písmen a předmětné básně; destatická a akční poezie, poezie návodů – směřuje k divadlu; matematická a permutační poezie, computerová, kybernetická, seriální a kinetická – směřuje k matematice, kybernetice, teorii informace a teorii kódování); – podle převažujícího obsahového zaměření (lingvisticky orientovaná konkrétní poezie; řečově orientovaná konkrétní poezie; společensko-kriticky orientovaná poezie; intermediální konkrétní poezie); – Donguyeho třídění

(konkrétní poezie, zvuková poezie, vizuální poezie, akční poezie) – Štochlovo dělení (konkrétní poezie; dramatické texty; akce; stereoobjekty; intermediální výtvořy na pomezí písemnictví a hudby) [s. 21-22]. Po tomto shrnujícím třídění se autorka věnuje rozmanitým typům textů celé širě konkrétní poezie. Lucie Divišová si je plně vědoma toho, že vymezení rozsahu pojmu „konkrétní poezie“ je nutně rozostřené, neboť většina textů se pohybuje na hranicích různých uměleckých disciplín: literatury, hudby, výtvarnictví, divadla, ale i na hranicích mezi světem techniky a matematiky a umění. „Na závěr našeho výkladu o rozsahu pojmu konkrétní poezie podotkneme, že vymežit, v co se transformuje slovo a kam až sahá poezie, která je spíše němá či mlčí, je poněkud složité. Otázka, kam až sahají hranice konkrétní poezie, kdy se jedná alespoň vzdáleně o nějaký typ konkrétní poezie a kdy by bylo vhodné již uvažovat o zařazení do jiné oblasti umění (např. do výtvarného umění) či o jiném médiu (tuto problematiku, tj problematiku intermediality, intramediality a transmediality řeší současný směr literárně-vědného bádání), je někdy obtížně zodpověditelná, a záleží spíše na úhlu pohledu a subjektivním zdůvodnění, než na exaktnosti analytického přístupu k danému uměleckému projevu.“ [s. 33]. Důležitý v úvahách Divišové je posun od starší strukturalistické analýzy výchozího pojmu k sémiologickému, intertextovému a intermediálnímu pojetí. Je podle mého mnohem přesnější vymezovat typologii konkrétní poezie i jednotlivé její texty jako svébytné znaky sloužící k přenosu informace uvnitř předem připravené společnosti. Oceňuji především impulsy, které do disertační práce vnáší znalost současné francouzské literární vědy (Kristeva, Derrida, Genett, Barthes, Donguy) i přehled autorky o současném vědeckém pohybu. Z tohoto hlediska některé starší práce o konkrétní poezii jsou v této práci překonávány a přehodnocovány z hlediska nových vědeckých přístupů a pohledů. Teoretickou část práce pokládám za velmi zdařilou, je vidět, že zrála dlouho, je podložena mnoha zkušenostmi vědeckými i pedagogickými a je velmi vhodná pro vědecký vhlad do problematiky pedagogické práce s konkrétní poezií. I další části disertace pokládám za výborné a cenné. Závěrem bych nabídl některé problémy či otázky, které vycházejí z posuzované práce a mohou sloužit jako podněty pro úspěšnou obhajobu disertační práce.

Základní teoretickou otázkou, která provazuje celek práce, je podle mého soudu problematika literární komunikace. Zde se slučuje hledisko didaktické a literárněvědné. Bylo by třeba blíže objasnit, jak se tato problematika uplatňuje v didaktice.

Jaké stanovisko má autorka disertační práce k budoucnosti konkrétní poezie. Není to už poněkud překonané stadium vývoje moderní poezie? Existuje nějaké myšlenkové či tvárné specifikum české konkrétní poezie?

Jak se projevuje přítomnost hudebních, výtvarných a divadelních kategorií v konkrétní poezii a není možné, že sama konkrétní poezie splyne s jinými druhy umění?

V jakém vztahu je soudobá konkrétní poezie k moderně či umělecké avantgardě, třeba k surrealismu, který prokazuje i dnes značnou životnost?

Předkládanou disertační práci pokládám za velmi zdařilou a jsem přesvědčen, že bude vhodným a velmi inspirativním podkladem k úspěšné obhajobě.